

**PRVI PREDSEDNIK HRVATSKO-SLAVONSKOGA ŠUMARSKOG DRUŠTVA
ANTUN TOMIĆ
1803–1894.**

**FIRST PRESIDENT OF THE CROATIAN FORESTRY SOCIETY
ANTUN TOMIĆ
1803–1894.**

Oskar PIŠKORIĆ*

*Antun Tomić
šumarniki u miru*

Antun Tomić was born in Vinkovci, Croatia, in 1803, where he attended grammar school. He studied forestry at the Forestry Institute in Mariabrun, near Vienna, and graduated in 1827. He became employed immediately and until 1851, with a latter period from 1859 and 1867, he worked in the area of the Croatian Military Frontier. Until his retirement in 1872 he worked in the Border Forestry Administration of the Military Frontier Headquarters in Zagreb. During the period from 1852 to 1858 he held the post of forestry assessor at the Land Registry in Zagreb.

Apart from his full-time work, Antun Tomić, worked on analyses of particular problems and his proposals on the reform of forestry administration in the Military Frontier in 1843 were included in the document for reorganization in 1860.

Antun Tomić was a founder of a »rational method of management in forestry«, which in essence means that the areas for particular rotation periods are constant and the allowable cut depends on the condition of stands. In this field he argued with German foresters (Prof. Judeich, Prof. Preseler et al.) emphasizing that, in forest production, biology is more important than mathematics.

In 1846, Antun Tomić was a co-founder of the Forestry Department of the Croatia-Slavonian Management Society and the first President of the restored departments of Croatian-Slavonian Forestry Society in 1876.

U prvoj polovici XIX. stoljeća u Hrvatskoj radi već priličan broj školovanih šumara od kojih su posebice aktivni Dragutin Kos, Franjo Šporer, i Ante Tomić. Sva trojica su stručni pisci i suosnovatelji

Hrvatsko-slavonskoga šumarskog društva 1846. godine. Za vrijeme apsolutizma (1850.–1860.) Društvo je prestalo s radom, a obnovljeno je 1876. Jedino je Ante Tomić doživio ponovni početak rada Društva.

SLUŽBOVANJE

1. Ante Tomić rodio se 3. siječnja 1803. godine u Vinkovcima. Kako mu je otac bio premješten u Srijemsku Mitrovicu, Ante u tom gradu polazi i završava

normalnu njemačku školu¹, a 1818. godine nastavlja

¹ Mitrovica je bila u Vojnoj krajini, a službeni jezik bio je njemački (i u školama).

* Dipl. inž. Oskar Piškorić, Ul. grada Vukovara 224/IV, Zagreb.

školovanje u vinkovačkoj gimnaziji. Nakon šest razreda gimnazije kao krajiški pitomac nastavlja školovanje na Šumarskom zavodu (školi) u Mariabrunnu kod Beča. U isto vrijeme školuje se i Hrvat Stanislav Dragančić i Njemač Josip Kargl, koji kasnije službuje u Hrvatskoj.

U Mariabrunnskom Zavodu školovanje je trajalo dvije i tri godine. S dvije godine stjecalo se zvanje današnjeg tehničara, a sa završene tri godine školovanja zvanje inženjera, odnosno šumara s pravom samostalnog vođenja šumskog gospodarstva. Tomić je završio trogodišnje školovanje, što dokazuje da je bio visoko cijenjen, jer inače ne bi mogao dobiti stipendiju i za treću godinu.

2. Po završetku školovanja 1. rujna 1827. godine nastupa u službu u svojstvu šumarskog vježbenika kod Gradiške pukovnije, kasnije nastavlja službovati kako slijedi:

– u studenome 1829. godine premješten je u Vlašku ilirsku pukovnicu u Banat, na dužnost privremenog obilazitelja šuma Šumarskog ureda u Bosoviću;

– od 1831. godine do kraja mjeseca travnja 1835. na dužnosti je obilazitelja šuma u Brodskoj pukovnici;

– od mjeseca svibnja 1835. godine do kraja lipnja 1844. godine u istom svojstvu je kod Slunjske pukovnije;

– od rujna 1844. do 1851. godine na dužnosti je c. kr. šumarskog poglavice kod Đurđevačke regimente u Bjelovaru;

– godine 1851. na osnovi raspisanog natječaja nastupa na mjesto katastralnog povjerenika za šumske procjene u novoustrojenom zemljarinskom katastru u Zagrebu;

– početkom 1859. godine prelazi opet u krajišku službu te je upućen u Belu Crkvu u Banatu;

– od svibnja 1860. godine nalazi se u svojstvu šumarnika u Karansebešu (Banat);

– 1. lipnja 1867. godine dolazi Krajiškom šumskom ravnateljstvu Krajiškog vojnog zapovjedništva u Zagrebu, gdje na dužnosti ostaje do umirovljenja 1. ožujka 1872. godine.

Ovoj kronologiji službovanja A. Tomića, koju je objavio F. X. Kesterčanek², dodajemo da se 1843. godine nalazio na dužnosti »nadzornika lugovah u c. kr. narodnoj ogulinskoj regimenti br. 31«, kako se potpisuje u »listu mesečnom horvatsko-slavonskog Gospodarskog Društva.«³

Od 1878. godine do smrti 9. siječnja 1894. Tomić živi u Samoboru. Pokopan je u obiteljskoj grobnici na zagrebačkom Mirogoju.

² Fran Kesterčanek: Ante Tomić. Šumarski list VII (1883) br. 3, str. 3–7.

³ U članku PREDLOG, kako da se očuvaju šume u potrebitom stališu, i kojih se pri tom pravilah držati valja. L. m. II (1843) br. 9, str. 182–185, br. 11, str. 227–230. i br. 12, str. 239–240. s dodatkom »Ogulín na 10. sěrpnja (Jul.) 1843.

Kako pokazuje kronologija službovanja, Tomić je promijenio dosta mjesta službovanja. Tada je u vojnoj službi to bilo uobičajeno, ili iz razloga da nije zadovoljavao na određenom položaju ili naprotiv da je bio cijenjen te kao takav stekao još viši položaj i odgovornije mjesto. Kod Tomića je to upravo i bio slučaj što svjedoči činjenica da je postigao najviši stupanj u službi – zvanja šumarnika, te što je bio premješten u vrhovnu instancu Krajiškom šumskom ravnateljstvu. Samo za napuštanje mjesta katastralnog povjerenika postoji zapisan razlog, a taj je prema Kesterčaneku (nav. članak str. 6):

»Poslovi mu katastralni, poimence i po Slavoniji, dosta zadavahu neprilika a nije manjkalo ni podlih denuncijacija. Osobito je pako Tomić i u samom povjerenstvu nastojao oko pravednog sniženja čistih prihoda šuma, to je u istu svrhu bio sastavio, prigodno i raspravicu, u kojoj je dokazivao, da je čisti prihod po rali, kod šuma u razmjerju sa čistim prihodom pašnikah manji. – Tim je pako došao u koliziju sa pretpostavljenimi mu organi, što mu i opet na toliko dozlogrdi položaj, da je napokon početkom g. 1859. ostavio vele nezahvalnu tu službu kod kataстера, ter prešao i opet u krajišku službu, kao nadšumar u Belucrkvu, nasledivši tako primjer jur već prije katastralnu službu ostavših si drugova Šporera i Kosa. . .«

Razloge odlaska s dužnosti katastralnog povjerenika Kesterčanek je nesumnjivo dobio od samog Tomića.

3. Tomić se nije ograničio na savjesno obavljanje redovnih poslova odnosno službeničkih dužnosti, nego je nastojao i poboljšati rad šumarskih ustanova u Vojnoj krajini. Za sada⁴ o tome svjedoče dvije akcije, jedna prema Kesterčaneku a druga po samom Tomiću.

Prema Kesterčaneku⁵ Tomić je 1843. godine izradio elaborat o »Manjkavostima šumske uprave u Krajini, kao i o uzrocih njenih, ter učinih kojimi bi se ti odnošaji popraviti mogli«. Vojno zapovjedništvo elaborat je i prihvatilo, što svjedoči i nagrada od 80 forinti (današnja vrijednost oko 5000 kuna) te ga dostavilo »šumarskim ravnateljstvima, kao i pojedinim pukovnijskim upraviteljstvima na očitovanje, za dase konačno o njemu zaključak uzmogne stvoriti«. Kako je elaborat u stvari bio kritika dotadašnjeg rada šumarskih ravnateljstava, odgovori su bili negativni a prijedlog stavljen »in suspenso«. Međutim Tomićev trud i kritika nisu bili uzaludni, jer su njegovi prijedlozi za poboljšanje u bitnosti oživotvoreni u novom Naputku o uređenju šumarstva u Krajini od 7. veljače 1860.⁶

⁴ Za sada stoga, jer je za ovaj portret Tomića korištena samo tiskom objavljena dokumentacija.

⁵ Nav. djelo str. 1.

⁶ Fr. X. Kesterčanek: Prilozi za poviest šuma i šumskog gospodarstva kod Hrvata. Š. l. VII (1882) 1, str. 16.

Drugi je samoinicijativni Tomičev elaborat o kojem saznajemo iz njegovog članka »K poglavlju potrajnog uživanja šuma« objavljenog u Šumarskom listu 1886. godine. Na str. 291. čitamo: »Znamo . . . da je opstanak šuma samo onda osiguran, ako se dobi obhodnje odgovarajuća godišnja sječivna površina, također i odmah opet omladi odnosno zagaji«. Stoga bi se »Kupci, odnosno drvotršci, imali obvezati, da normalne sječine moraju do proljeća, odnosno ako li se radi o umjetnoj sadnji žira pod motiku, do sljedeće jeseni iza sječe osnažiti od ležećeg drva i odpadaka, ter šumskoj upravi čiste predati . . .« Naime do tada takva obveza nije postojala, a šumske uprave same nisu odmah pošumljavale te je »šumište obraslo dračem i korovljem« koje se moralo kasnije pripremiti za sadnju, pa se »uslijed tih troškova pokazuje vrlo dvojbeno ona dobit, koja se tobože . . . unovčenjem šuma prikazuje« (str. 292).⁷

Stoga je »na mjerodavno mjesto« uputio elaborat o svojim zapažanjima i »još g. 1875. ponukan razmišljanjima«, no elaborat nije bio prihvaćen »valjda prije svega zato što sadržajem svojim neodgovaraše intencijom tada mjerodavnih krugova«.

Kao dokaz korisnosti sadnje žira na sječinama neposredno nakon sječe, Tomić se poziva na šume »križevačke pukovnije, gdje se nalaze najljepši današnji hrastici, koji su doista vriedni, da jih i naše šumarsko društvo prigodno posjeti (str. 292).⁸

U ovom članku Tomić naglašava i ekološku važnost šuma pa »čim se u kojoj zemlji godimice veća površina izsječe, nego li to normalna mjera dopušta, to onoj zemlji već nije osjegurano buduće blagostanje«. S ovih razloga već odavna misaoni šumari kao i prirodoslovci upozoruju, da bi valjalo zaštitu šuma internacionalnim pravo urediti« (str. 293). To se posebno odnosi na »izviriste rieka i potoka« bez obzira na državne granice.

⁷ Obveza kupca za sadnju žira na sječinama bila je unijeta u dugoročni kupoprodajni ugovor; npr. za šumu Garjevicu iz 1930. godine i ta je obveza izvršavana.

⁸ U Gospodarskoj osnovi za šume Križevačke imovne općine iz 1889. godine zapisano je:

»Šume drugog dobnog razreda potičući iz doba krajiške uprave, kad je šumu čuvala i sadila sablja i batina, nalaze se sa malom iznimkom u normalnom stanju tako, da sada imovna općina iz tih šuma proređivanjem velike međutimne užitke crpi.« (Šum. list 1882. str. 411).

4. Šumarsko društvo organiziralo je 1851. godine prvi šumarski stručni ispit kojemu je predsjedao Franjo Šporer, a Tomić, s Dragutinom Kosom, bio je njegov član. Ispitu su pristupila četiri kandidata, ali ga dva nisu položila.

Godine 1871. Zemaljska vlada ustanovila je »stalno ispitno povjerenstvo viših šumarskih ispita« i Tomić je bio imenovan predsjednikom povjereništva.

U HRVATSKOM ŠUMARSKOM DRUŠTVU

Skupina uglednika i privrednika Hrvatske i Slavonije osnovala je početkom 1841. godine »Hrvatsko-slavonsko gospodarsko društvo«, kao organizaciju za unapređivanje gospodarstva, a posebice poljodjelstva, Hrvatske i Slavonije. Među prvim članovima Gospodarskog društva nalaze se i šumari. Šumari se na inicijativu Dragutina Kosa, Franje Šporera i Ante Tomića grupiraju u sekciju – u »odsěk šumarski«. Tomić je bio i član prvoizabranog upravnog odbora, ali koliko je dugo ostao na tom mjestu nije poznato. Na skupštini održanoj 1851. godine Tomić je izabran za tajnika, na kojoj dužnosti ostaje godinu dana. Drugih detaljnijih podataka o njegovom radu nema. Kako je mladi car Franjo Josip I. 1850. godine uveo apsolutističku vladavinu, nazvanu po njezinom provoditelju (Bachov apsolutizam), nastupa doba zastoja društvenog rada i osipanja članstva tako da se može govoriti samo o tinjanju i zapretnom žaru. Apsolutizam traje do 1860. godine ali razgrtanje žara počinje tek sedamdesetih godina da bi se rasplamsavao 1876. godine. Naime te godine uspio je nadšumar Zagrebačke županije Vlodoj Köröskényi zajedno s Vatroslavom Račkijem, tada u službi Đakovačkog vlastništva, »skupiti liepi broj domaćih šumara«⁹ koji 27. veljače 1876. izabra odbor za pripremu osnivanja šumarskog društva. Za predsjednika pripremnog odbora izabran je Ante Tomić. Pripreme su uz, ostalo, obuhvatile izradu privremenih društvenih pravila koje je odobrila Zemaljska vlada, a dovršene su do jeseni dok je osnivačka skupština održana 18. listopada 1876. godine u Zagrebu. Za predsjednika, punim nazivom *Hrvatsko-slavonsko-dalmatinsko šumarskoga društva*, izabran je Ante Tomić. Tako je i prvo i drugo razdoblje Hrvatskoga šumarskog društva vezano uz Tomića, aktivnog člana.

⁹ Šum. list 1877., str. 50. hrvatsko izdanje.

BIBLIOGRAFIJA

1. Šumarski životni moto A. Tomića je borba za usmjeravanje gospodarenja šumom u pravcu postizanja normalne šume, a na taj način i osiguranje potrajnosti prihodi. To je navijestio i u svom prvom objavljenom članku

»PREDLOG kako da se obćuvaju šume u potrebitom stališu, i kojih se pri tom pravilah dèržati valja«

objavljenom u »listu mesèčnom hrvatskog slavonskog Gospodarskog društva« 1843. godine u br. 9, 11. i 12. Članak je datumiran s »Ogulin na 10. sèrpnja (Jul . . .) 1843.« i potpisom Antun Tomić, nadzornik lugovah u c. kr. narodnoj ogulinskoj regimenti br. 3.

Na pisanje ovog članka potaklo ga je »smanjenje površina šumah (te) gdje su još prije dvadesetak godina

mislili ljudi, da šume ima u izobilju, i gdje su poradi toga šume, koje obarajuće drvlje bez razloga, koje obratjajući ih na svrhe gospodarske, znamenito izkrčile«. Stoga treba »obdržavati pravi razmjer među potroška dčrvah i odgovarajućeg stanja šumah« (str. 182). To će se postići uređenjem šuma metodom rašestarenja i pošumljivanjem raspoloživih nepošumljenih površina. Kako, odgovorio je jednim primjerom. Dodajmo, da je u ono vrijeme u Europi vladala bojazan, a Tomić ne naglašava da li je situacija i kod nas slična onoj u Europi.

U trećem dijelu članka, objavljenom u 12. broju, Tomić piše o pošumljivanju. Iz tog dijela navodimo odlomak o prikazu obavljenih pošumljivanja, jer je to i prilog povijesti pošumljivanja kod nas. Tekst glasi:

»U sl. narodnoj sluinskoj regimenti ima borovik, što se zove Bosiljevo. Tu su po lèpom suhom vremenu rano u proletje vas berek i paprat, koj je već vèrlo gusto bio uzrasto, upalili i do zemlje ga popalili. Požarište ovo uzoraše zatim na brazde, metnuvši svaku brazdu na 3 od prilike stope širine. Budući ovako zemlja uzorana, povlačiše brazde jedan put i posijaše na njih borovo seme i povlačiše po drugi put brazde š dčrljačom (branom) neoterjenom po čemu je sème u zemlju došlo te tako setva okončana bila. Drugoga lèta na neuzoranih 2 stope širokih, brazdah podigo se opet berek i paprat, i na istih uzoranih brazdah nikoše po koji paprati, nu time mladljani usèv i obranu dobi proti vètrž i nepogodam, te je veselo uspèvao.

Na ovi se način od 1828. do 1840. godine 214 ralih pustare pretvorilo u krasan borovik. Nu 1840. godine pojavio se požar, koj je mladoj toj šumi mnogo štete nanio.

Isto tako u Babinoj gori, sl. nar. sluinske regimente, gdje je također zasijana šuma, i gdje su ponajviše na brazde posijali borovo sème, ima jedna dolina, na kojoj su posijali želud (hrastov žir) s najboljem uspèhom ovako:

Buduć želud u listopadu (Okt.) pobran, da njegovo čuvanje nema neprilike, posijaše ga odmah u jesen, čega radi, kao što obično biva berek i paprat, do zemlje popališe. Potom su zemlju plitko uzorali, i čim su rezali prvu brazdu, težak jedan, idući za plugom, metao bi želud na stopu duljine u zemlju. Režući drugu brazdu, pokriše pèrvu, u kojoj već želud bjaše, i na ovi su način sètvu od brazde do brazde nastavljali bez velika truda. Želud bjaše pri tom potpunu zemljom pokriven, i u proletje uzniče tako lèpo, da se ta sètva brojiti može medju one, kojeno najvrètnije tegoše za rukom.« I dodaje, da je ovdje bila pjeskovita ilovača, ali ako je zemlja teža treba i dvostruko oranje. (Str. 239–240).

U istom godištu objavljen je i prijevod članka iz časopisa Gospodarskog društva »vel. hercežije Hessu« O uplivah šumah na plodovitost zemljah. Ime prevoditelja nije objavljeno, ali se pretpostavlja da ga je preveo A. Tomić.

2. U banskoj ili civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji od 1. siječnja 1858. godine stupio je na snagu Zakon o šumama koji je 1852. godine donijet za zemlje austrijske carevine, odnosno zapadne pole Austro-ugarske monarhije. Uz taj Zakon donijet je i šumsko-odštetni cjenik kojeg je već u rujnu 1857. godine u br. 39. objavio Gospodarski list. Tomić je taj cjenik izdao iste 1857. godine na njemačkom jeziku pod naslovom (prema priloženoj reprodukciji naslovne stranice), koji u hrvatskom glasi: Šumsko-odštetni cjenik na temelju

45827 Waldschaden = Ersatz-

T A R I F F

nach dem

Grundsätzen der Beilage D.

des

mit allerhöchsten Patente vom 24. Juni 1857 erlassenen, und vom 1. Jänner 1858 in Wirksamkeit tretenden neuen

Forst-Gesetzes.

Wilmig
1857

Wagram 1857.

National-Buchdruckerei des Dr. Ludwig Waj

Šumsko-odštetni cjenik po zasadama Priloga D dopuštenim najvišim Patentom od 24. V. 1857. i od 1. siječnja 1858. na snagu stupajućeg Zakona o šumama

Priloga D najvišeg Patenta od 24. lipnja 1857. godine k Zakonu o šumama koji stupa na snagu 1. siječnja 1858.

Svoj uvod u Cjenik Tomić je obilježio sa »Zagreb, 3. studenoga 1857.« Uz novčane iznose odštete, tarifne stavove, date su i upute za njegovu primjenu u kompliciranim slučajevima. Tako, npr., »ako se ukradu jače motke za obruče« primijenit će se cijena za tehničko drvo IV. i V. stavke Cjenika.

3. U Listu mēsečnom 1843. godine Tomić je prikazao obrise »racionalne metode uređivanja šumskog gospodarstva«, kako ju je sam nazvao, a razradio tridesetak godina kasnije u Šumarskom listu u raspravama.

a) Normalni dohodak i normalna drvna zaliha uređene šume i njihov razmjer međusobno i prema površini ciele šume obzirom na ophodnju – god. 1877. br. 2. str. 133–134,

b) Razjašnjenje k racionalnoj metodi uređivanja šumskog gospodarstva – 1883. br. 3. str. 106–123,

c) K pitanju koja je odgovarajuća mjera naravi šume, kod šumsko uređenja uporabiti ima – 1884. br. 1. str. 5–8,

d) Dodatak razjašnjenju racionalne metode uređivanja šumskog gospodarstva – 1884. br. 2, str. 84–92,

e) Konačni osvrt na racionalnu metodu uređivanja šumskog gospodarstva – 1884. br. 3, str. 143–150.

Tomićeva metoda uređivanja šuma može se sažeti u rečenici: površina pojedinih razdoblja ophodnje mora bit stalna, a etat može biti promjenljiv odnosno ovisan je o stanju sastojina.

1843. godine u navedenom PREDLOGU »racionalnu metodu uređivanja šumskog gospodarstva« ilustrirao na zamišljenoj gospodarskoj jedinici u člancima objavljenim 1884. godine to je potkrijepio izvodom iz izrađene gospodarske osnove. To je osnova za gorsku šumu Neman – Orleansku, nahodeću se u bivšoj Romansko – banatskoj krajiškoj pukovnici« (Š. 1. 1884, str. 108) tj. s područja njegovog službovanja, u bivšoj pukovnici, jer je u doba pisanja članka Vojna krajina bila već razvojačena. Iako iz teksta ne proizlazi tko je sastavljač, nesumnjivo je to djelo Ante Tomića, jer prvo razdoblje počinje s 1865. godinom, dakle u vrijeme kada je Tomić bio šumarnik u Karansebešu.

Iz osnove objavljeni su broječani podaci, a tekstovni dio sažet je u dvije rečenice: »Šuma se ta sastoji iz suvislih gora i dolina, obraslih bukvom i nješto hrastovi. Ukupna joj površina obseže 3920 rali; prihod od drva iznaša po rali, i uz predmjevu 100-godišnje obhodne dobi 75 normal. austr. hvati. Ukupna drvna zaliha pako procijenjena bi sa 201.536 hvati goriva drva« (Š. 1. 1883. str. 108). Po tabelarnom opisu hrastove sastojine zauzimale su 210 rali.

Broječani podaci predočeni su s pregledima tablicama i to:

– u članku »Razjašnjenja k racionalnoj metodi uređivanja šumskog gospodarstva nalazi se »Sastojni opis – Skrižaljka dobnih razreda – Sječni red, odnosno glavni užitni nacrt i Posebni užitni nacrt.« Uz Posebni užitni nacrt nalazi se i tekst »za dobavu normalnog prihoda na pomladit se imajućih ploščina za prvu polovinu razdoblja od god. 1865. do 1874«. t. j. za prvih deset godina;

– u članku »Konačni osvrt na racionalnu metodu uređivanja šumskog gospodarstva« (Š. 1. 1884) priložen je »Iskaz prihoda na drvu i kontroli po metodi normalne zalihe, uređene i uzgojene Neman – Orleanske šume . . .« s Razjašnjenjem izkaza.

Na pisanje »Dodataka razjašnjenju racionalne metode uređivanja šumskog gospodarstva« potaklo ga je »hvalisavo priznanje« knjizi dra F. *Judeich-a Forsteinrichtung* objavljeno »u pokusnom broju« »austrijskih šumarskih novina« »od god. 1883.« U toj »ocjeni« (autor nije naveden) piše »da je isto (djelo) biser u šumarskoj literaturi . . . da označuje početak nove ere (i) da se uz postupak gospodarenja sastojinama, prvi put konzekventno također i sa financialno-gospodarskim načelom bavi, te isto u šumarsko uređenje učvršćuje«. Tomić je nabavio knjigu i podvrgao je analizi. Analizirajući navode §-a 3. i §-a 124. Tomić kaže: »obojica, dakle, težimo ka istom, nu dočim ja postig-

nuće obojeg, naime kvantitativno i kvalitativno izjednačenje unutar jedne obhodnje sigurnošću očekujem, ostavlja dr. *Judeich* ovaj temelj, te traži svoj cilj u t.zv. financijskom izjednačenju« (str. 87).

Tomić nadalje priznaje, »da su ovakve knjige za proračunavanje šumske vrijednosti i rente kod šumskog uređenja veoma uporabljive i poučne, ali pouka, na koji se način može neuredno obraštena šuma u normalnu pretvoriti, nemože se sigurno iz nje crpiti.

Pojam i ciela teorija normalne zalihe odnosi se na kolikoću a ne kakvoću (vrijednosti) te je ovo uzrokom, što čisto matematička podloga na kojoj su takove knjige osnovane ne vodi do cilja.

Pošto je g. dr. *Judeich* također začasni član našega društva, bilo bi mi vrlo milo, ako bi moju metodu ispitao, te se o njoj izrazio; jer mislim da se samo izmjenom misli može u ovoj, za šumarstvo veoma važnoj stvari sporazumljenje postići« (str. 90).

4. U članku »Kritička smotra dr. *Maxa Presslera* o racionalnom šumaru i njegovom najizdašnjem trajnom gajenju šuma« (1890, br. 11. str. 907–909) Tomić se suprotstavlja *Presslerovom* načelu da je »forma a ne duh temelj malthese, kao za školu tako i za život, bez koje čovjek zapne u bludnju i polovičnost«. Tomić naprotiv tvrdi »da nije forma koju postavlja *Pressler* načelom za potenciranje samih vrednota, nego valjano poznavanje stvari, jest mjerili, po kom treba da se uredi i goji šuma«. Pritom se poziva na svoje članke objavljene u *Šumarskom listu* 1883. i 1884. godine i na temelju tamošnjih brojaka poziva na *Tharandsku akademiju* da ga o protivnom uvjere.

Tomić se suprotstavlja »*Tharandskoj šumarskoj školi*« tj. primjeni kamatno-kamatnog računa »za proračunavanja drvnog prirasta šuma«, jer se »kamate« tj. prirast svake godine siječe i glavica – drvna masa normalne šume ne mijenja ili kako Tomić kaže »drvni prirast ne raste u toj mjeri, kako se na kamato-kamate uložena glavica umnaža« (1884, str. 8).

U dva članka Tomić polemizira s A. *Danhelovskym*. U članku »Nekoliko rieči o silhouti šumarnika *Danhelovskog*« (Š. 1. 1881. br. 5, str. 248–254) s navodima u članku »Silhoutte gosp. šumarnika *Danhelovsky-a* (Š. 1. 1881. br. 1.), a u članku »Na obrnau« (Š. 1. 1882. br. 6, str. 344–348) s navodima *Adolfa Danhelovskog* u članku »K riešenju pitanja o čistom prihodu šuma«.

M. *Radošević* u članku »*Javor sa hrvatsko-švicarskog kraja*« (Š. 1. 1884) piše, kako i »šikare leske, bukve, drenova, jasenove i grabove« nisu »bezbvredno stromlje« nego mogu pružiti i znatne zarade. Tako je »prosti jedan kramar iz Broda na Kupi (unovćio) na milijune vrijednosti, raspačavajući palice za sunco- i kišobrane na sve strane svijeta«. Tomić se u članku »K pitanju uzčuvanja šuma po kraških strana« (1885. br. 9. str. 289–294) suprotstavlja takvom načinu iskorišćivanja tanjih sortimenata – mladih stabalaca, jer

to može imati za posljedicu ogoljenje kraških terena. Ne slaže se s takvim poslom ni zbog toga što je navedena milijunska zarada ostala uglavnom u džepu kupca palica, dok su izrađivači, uglavnom pastiri, od toga dobili vrlo malo. Tu se, dakle, Tomić očituje i kao zaštitnik slabih kao čovjek koji teži ka gospodarskoj i socijalnoj jednakosti.

U članku »Prirastak drva na temelju skrižaljke o dohodku; odnošaj toga prirasta prema popriečnom prirastu sječne dobi i prema normalnoj zalihni uređene šume« (1877. br. 3, str. 201–216) upućuje, kako se dohodovne skrižaljke Rudolfa Feistmantela iz 1857. godine mogu koristiti za konkretne sastojine.

O TOMIĆU JE PISANO

Tomić je hrvatski šumar s najviše biografskih jedinica o njegovom djelovanju, a posebice je zabilježena njegova racionalna metoda uređivanja šuma.

U Šumarskom listu Tomiću su posvećene tri bibliografske jedinice:

1883. godine, br. 1, str. 3–8 F. Kesterčanek: Ante Tomić – povodom 80-godišnjice života.

1893, br. 1, str. 4–5. – V. R. č. (V. Rački): Veteran hrvatskih šumara – povodom 90-godišnjice života.

1894. Tomić Ante. Br. 1, str. 116.

1925. A. Ugrenović: Iz istorije našeg šumarstva. br. 1, str. 5–16, br. 2, str. 63–73, br. str. 164–175,

Isti: Tri šumara starine. Pola stoljeća šumarstva. Zagreb 1926, str. 107–114.

Tri šumara starine su Kos, Šporer i Tomić i svaki je posebno prikazan. iz naslova »Iz istorije našega šumarstva« ne može se ni nazrijeti da je tu zapravo prikazana povijest Hrvatskog šumarskog društva kada je ono djelovalo kao »Odsjek šumarski Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva«, pa se u kontekstu nalazi i djelovanje Tomića kao društvenog člana.

Kesterčanek je u biografiju unio i podatak iz kojeg se može zaključiti kakav je odnos bio Tomića kao suradnika i rukovoditelja: »U Beloj crkvi ostao je Tomić sve do konca travnja g. 1860, odkuda ga premjestiše kao šumarnika u Karansebeš. Tu je Tomić na dne 1. veljače g. 1867. slavio znamenitu i riedku svečanost, naime četrdeset godišnjicu, zaslužnog i revnim mu djelovanja u šumarskoj struci. Koli je pako već onda bio u svojih sudrugovah obljubljen dokazuje i liepo slavje koje mu spomenutom sgodom prirediše. Šumarsko mu osoblje bo tom sgodom posveti prekrasan pokal iz srebra sa šumarskim emblemi.«

Kesterčanek¹⁰ nadalje piše: »Uzčuvati narodu krajskome silno bogatstvo, nanizano u šumama najpreča

mu bijaše skrb. Osobito se mnogo uz to trudio bio i oko konačnog uređenja šumarskih odnošaja u Krajini (pa je) tako poznati naputak za izlučenje imovno obćinskih šuma u krajini izradio bio«.

Tomićeva metoda racionalnog uređivanja šumskog gospodarstva s ostalim načinima (Karlov, Heyerov i dr.) našla je mjesta i u Nenadićevom Uređivanju šuma (str. 225–228).¹¹

Nenadić kaže da je vezivanje etata uz površinu »za naše prilike najsigurnija podloga za uređivanje šuma. Najbolja strana je zbog ovih razloga: 1. prethvatom na starim sastojinama pokriva se manjak na etatu, koji se ne nalazi dosta na normalnoj sječnoj površini, a da se granica sječe ne prekorači; 2. u toj prethodnoj sječi leži sredstvo, da se u šumi uvede red, koji nastupa ostvarenjem normalne množine i poredaja dobnih razreda; 3. upotreba prethvata pogoduje financijskom stanovištu, jer omogućuje, da se vade pojedina stabla, koja imaju slab ili nikakav prirast.« – Kao slabu stranu Nenadić navodi, da ta metoda vrijedi samo za one šume, u kojima je zbiljna masa veća od normalne«.

D. Klepac¹², s pravom, u Tomićevoj metodi ne nalazi po Nenadiću navedenu slabu stranu tj. da se može koristiti samo za uređenja šuma »u kojima je zbiljna zaliha veća od normalne, a budući da su takove šume već isječene, ima metod samo svoju historijsku vrijednost«. Za Tomićevu metodu je značajno, piše D. Klepac, da periodama ophodnje daje jednake površine, ali ne traži da tako određeni etat po drvojoj masi budu jednak etatu koji smo izračunali po Hundeshagenovoj formuli . . . Tomićeva metoda slična je Heyerovoj, jer je također kombinacija razšestarenja po površini i normalno-zališnih metoda, (ali je) daleko nadmašuje (jer se po njoj) mogu bolje uvažiti šumskogospodarski momenti i momenti prostornog uređivanja šuma«. I zaključak: »Naš najstariji taksator Antun Tomić bio je šumar – realist. On nije usvojio Heyerovu metodu fiktivnog obračuna prirasta, nego je uređivanje šuma zasnivao na realnim veličinama, i to u prvom redu na površini, a onda na drvojoj masi«.

Dr. Žarko Miletić, profesor na Šumarskom fakultetu u Zemunu, u II. izdanju Šumarske enciklopedije (str. 554) preuzima teksta D. Klepca iz I. izdanja Š. E., koji odgovara tekstu u Povijesti šumarstva. Ni Miletić nije naveo ograničenost primjene Tomićeve metode samo na gospodarske jedinice u kojima postoje drvene zalihe iznad normalne.

¹¹ Prof. de. Nenadić: Uređivanje šuma. Zagreb 1929.

¹² Prof. dr. D. Klepac: Uređivanje šuma u »Povijesti šumarstva Hrvatske 1846–1976. kroz stranice Šumarskog lista«. Zagreb, 1976, str. 246–248.

¹⁰ Nav. djelo str. 6.

ZAKLJUČAK

U prvoj polovici XIX. stoljeća u hrvatskom šumarstvu najistaknutija imena su Dragutin Kos, Franjo Šporer i Antun Tomić. Šporer i Tomić doživjeli su ostvarenja nekih svojih prijedloga: Šporer početak rada 1860. godine Gospodarsko-šumarskog učilišta, a Tomić dio svojih prijedloga za reorganizaciju šumarske uprave u Vojnoj krajini koja je provedena 1860. godine, Tomićeva se osobnost očituje i u »Naputku za izučenje imovno občinskih šuma u Krajini« koji je izdan 1871. godine.

Uz ova dva djela, kao i niz drugih aktivnosti za vrijeme službovanja, jedna Tomićeva aktivnost ima trajnu vrijednost. To je njegova »racionalna metoda uređivanja šumskog gospodarstva«, jer je u skladu s postizanjem ili s postignutom normalnom šumom u pojedinoj gospodarskoj jedinici osigurana ne samo po-trajnost prihoda nego i opstojnost šume kao biocenoze.

Konačno, Tomić je, u citiranom članku iz 1890. godine, izrazio želju za izdavanjem njegovih članaka u jednoj jnizi i za taj posao preporučio kotarskog šumara u Dugom selu Ivana Königa jer »zbog starosti nije u mogućnosti da sam to ostvari«. Želja mu nije ostvarena, ali Tomić zavrđuje više od toga. Zavrđuje prikaz njegovog cjelokupnog djelovanja, čak i u vidu opsežne disertacije, u kojoj bi bila obuhvaćena i dokumentacija koja se nalazi u arhivima (Hrvatsko državnom arhivu za njegov rad u Zemljarskom katastru a u Ratnom arhivu za rad u Vojnoj krajini¹³). To bi bio zapravo prikaz dijela povijesti hrvatskog šumarstva.

¹³ Adresa: Oesterreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Nottendorfergasse 2, A – 1030 Wien.

